

FRA FANGERERHVERV TIL FÅREAVL

Af fåreholder *Abel Kristiansen*

»Livet er skønt, når man har får at passe, søvn er der ikke tid til, når lammene ser dagens lys. Fåreholderen er ikke rolig, når natten er mørk.« Disse strofer lærte vi som børn, og når vi om foråret var ude at passe får i det dejlige vejr, sang vi dem af hjertens lyst; raske drenge kender ikke til bekymringer. Noget andet er det, når man selv er blevet fåreholder. Vinteren i Grønland bringer mange bekymringer med sig, og man kommer ud for mange vanskeligheder som fåreholder ved »Verdens ende«.

De første, der indførte får i Grønland, var nordboerne, men da fåret ikke hører til Grønlands egne dyr og ikke er til nogen nytte uden pasning, forsvandt det igen sammen med nordboerne.

Nogen tid efter danskernes ankomst til Grønland hørte man atter om »saue«. Efter de gamles fortællinger var der nogle missionærer, læger og enkelte andre, der holdt nogle få får. Min oldefader *Paul Egede* – sønnesøn af *Anders Olsen* – var ejer af nogle »langhalede« får (sikkert jyske hedefår) i Igaliko. Disse får passede imidlertid ikke til Grønlands klima og uddøde, således at det åbenbart heller ikke denne gang var meningen, at fåreavl skulle danne et selvstændigt eksistensgrundlag i Grønland.

Men det var sikkert på grundlag af sådanne fåreavlsforsøg, at Styrelsen for Kolonierne i Grønland fik pastor *Jens Chemnitz* til i 1906 at forsøge sig med nogle færøske får i Frederiksdal. Forsøget lykkedes over al forventning, og vi står idag i stor taknemlighedsgæld til denne foregangsmand.

Da det begyndte at gå tilbage med det gamle grønlandske erhverv, sælfangsten, i Julianehåb distrikt, besluttede myndighederne at grundlægge en fåreavlsstation i Julianehåb, dengang med islandske får som forsøgsdyr. Der blev indkøbt 175 får og to heste, og disse blev transporteret til Grønland med s/s »Hans Egede« i november 1915, altså i begyndelsen af vinterperioden. Det må have været et skønt syn, da de mange får og to heste blev landsat i Julianehåb. En ny epoke i vort lands historie blev dermed indledt: Fangeren skulle oplæres til fåreholder!

Forsøgslederen, løjtnant *Lindemand Walsøe*, var en inciterende arbejdsleder, der var i besiddelse af det rette hjerte over for grønlænderne. Dengang var motorbådene meget sjældne i Grønland, og høtogerne foregik ved hjælp af robåde, som måtte roes over

Abel Christiansen på sin hjemmemark ved Egaluit syd for Julianehåb.

lange afstande ind i fjordene. Man foretog også samtidig indsamling af pilekviste, lyng, lav og angmagssætter (lodder); dengang var der nemlig nok af de sidstnævnte. Med bistand af en lille flok medhjælpere gav *Walsø* sig i lag med kultivering af jorden, fik sprængt klipper og gravet sten ud. Hjemmemarken blev større for hver sommer, og resultatet kan nu ses i form af en dejlig stor mark ved siden af fåreavlsbestyrerboligen i Julianehåb.

Byen Julianehåb vokser, men man må håbe, at en del af hjemmemarken ikke anvendes til byggeplads, således at den må blive fredet som en slags mindesmærke over det smukke arbejde, *Walsø* indledte til grønlændernes bedste.

Under en omtale af fåreavlen i Julianehåb distrikt kan man ikke forbigå Igaliko. Der bor fåreavlernes »konge«, *Amos Egede*, den første selvstændige, grønlandske fåreavler. I Det grønlandske Selskabs årsskrift i 1951 står der ganske vist, at pastor *Chemnitz's* forsøgsdyr, de færøske, er blevet indkøbt og slagtet for at hindre raceblanding med de islandske, som *Walsø* er kommet med; dette er for så vidt rigtigt. Men der står også,

at de 175 islandske får i antal er vokset til 22.000 i 1948. Dette er ikke helt rigtigt. De første får, vi så i vor barndom, var de færøske, og de tilhørte *Amos Egede*. I 1914, da han allerede var 42 år gammel, havde han købt to moderfår og een vædder af pastor *Chemnitz*. Det ene moderfår havde fået en eller anden skade og måtte slås ned, før det fik lam. Men i kraft af sin kløgt og beundringsværdige omhyggelighed havde *Amos* – der måtte arbejde som regulær jordemoder i læmmetiden – 600 moderfår i 1948, alle efterkommere af et eneste får. Det må man vist kalde et fint resultat!

Amos er nu en gammel mand, han er på vej til de 90, men takket være manddommens ihærdige og omhyggelige arbejde og en økonomisk levemåde henlever han sin alderdom uden økonomiske bekymringer, og så længe Amosslægten lever, vil den sikkert have megen glæde af det ene fårs efterkommere. – Der findes iøvrigt flere gode fåreavlere, hvis fårebestand stammer fra de færøske, men disse får er så indblandet med de islandske, at de næsten har mistet deres særkende.

Da fåreavlsforsøget lykkedes, udsendte Styrelsen for Kolonierne i Grønland den 10. oktober 1919 et »Regulativ for Udlevering af Faar fra Faareavlsstationen i Julianehaab til den grønlandske Befolkning«. Efter dette regulativ kunne de til fåreavl egnede grønlandere låne får på stationen. De grønlandere, som ansøgte om lån af får, må åbenbart ikke alle have været tilstrækkeligt egnede. Dette skyldtes måske nok, at de kun ville drive fåreavl som bierhverv, men for en stor del også, at de endnu ikke havde den rigtige forståelse af at passe dyrene, og da mange af dem i løbet af få år mistede deres får, måtte de opgive dette nye erhverv igen.

Formålet med fåreavlsstationen i Julianehaab er bl. a. at uddanne unge mennesker til fåreavlere. Den lærling, der har klaret sig bedst, er den nuværende store fåreholder *Otto Frederiksen* i Qagssiarssuq. Ved stationens start var han tømrer i kolonien, var gift og havde flere børn. Da *Walsøe* lagde mærke til *Otto Frederiksens* interesse for fåreavl, anmodede han kolonien om at overtage ham som hjælper. Efter 5 års tjeneste ved stationen flyttede *Otto Frederiksen* i 1924 med hele familien ind til Qagssiarssuq i Tunugdliarfik-fjorden, til Erik den Rødes gamle Brattalid. Det var et ensomt sted, og for at han kunne klare sig bedre i ensomheden, fik han et ældre ægtepar med en voksen søn – ikke fåreholdere – fra Igaliko med sig. Nybyggerliv er jo et dristigt foretagende, og var det ikke mindst dengang. *Otto Frederiksen* lånte 3.000 kr. til at starte for, en del af pengene skulle de også leve af det første år. Samtidig fik han udleveret 145 får, antagelig det hidtil største lån fra fåreavlsstationen. I løbet af forholdsvis få år betalte han lånene tilbage og lever nu et lykkeligt liv sammen med sin kone, fire sønner (alle fåreholdere) og to døtre, som begge er gift med fåreholdere.

Da *Otto Frederiksens* forsøg lykkedes, bosatte en hel del udlærte lærlinge sig i Qagssiarssuq, og de har klaret sig mere eller mindre godt. Et par af dem har måttet vende tilbage til deres oprindelige hjemstavn efter økonomisk forlis. Hvis man vil klare sig

Høet køres hjem til vinterforråd – og børnene får lov til at køre med.

godt som fåreholder, må man passe dyrene omhyggeligt og lade være med at spise for mange af dem.

Omkring 1930 begyndte man at nære de bedste forhåbninger med hensyn til fåreavlens fremme. Både fangere og fastansatte, som – uden først at have været lærlinge – havde fået udleveret får som lån, tjente gode penge, og det bevirkede, at flere fik lyst til at blive fåreavlere. Fåreavlsstationen fik en god søgning af lærlinge, og det var vistnok i 1932, at *Walsø* fik bygget et hus til de 10 lærlinge, der var på stationen på dette tidspunkt. Nogle af lærlingene kom fra Godthåb og Frederikshåb. Lærlingetiden varede normalt 3 år, og når eleverne var fundet egnede til fåreavl efter disse år og var fyldt 21 år, kunne de få et lån på ca. 1.000 kr. til bygning af stuehus og fårestald samt 75-100 får. Det var startmidlerne til selvstændig erhvervsvirksomhed.

Stuehuset byggede de efter eget hoved, og hvor dårligt det end byggedes, blandede myndighederne sig ikke deri. Nogle af dem byggede også selv deres fårestalde, men i mange tilfælde for dårligt og for småt.

Det er ikke underligt, at faren for økonomisk fiasko var så nærliggende, når myndighederne ikke havde indseende med anvendelsen af startkapitalen. Der er også mange, man har måttet fratage lånene, når afbetalingsbetingelserne ikke er blevet overholdt.

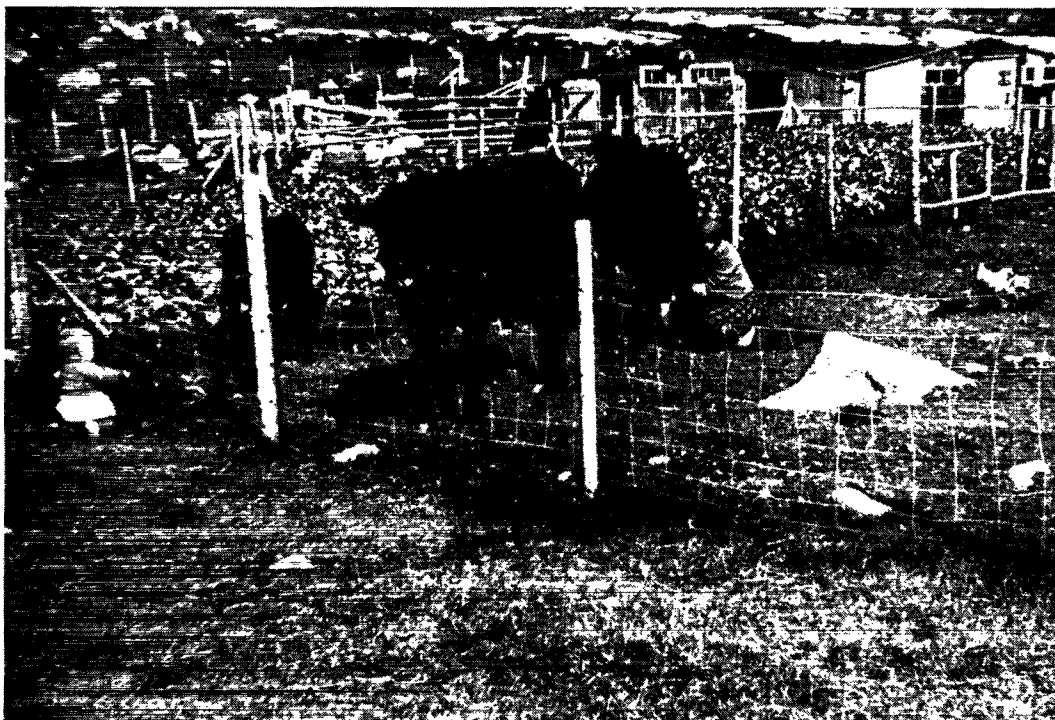
Hvor græsmarken ikke ligger alt for langt borte, bæres høet i hus; det er en festdag, hvorved selv de mindste hjælper til.

Beklageligvis bibeholdes denne fremgangsmåde endnu den dag idag, dog i mindre grad end før.

Der dukker jo mange vanskeligheder op, når man fra fangertilværelsen pludselig går over til selvstændigt fårehold. Men allerede nu kan man se forandringen: De, der fra barnsben af er vant til at have med fåreavl at gøre, er dem, der klarer sig bedst, og det er dem, man har de bedste forhåbninger til.

I min tidlige barndom oplevede jeg, at mange gik ud for at passe får om foråret i læmmetiden. Dengang læmmede fårene tidligt på foråret, da man ikke anvendte den skik at holde vædderne borte fra fårene indtil et bestemt tidspunkt om efteråret. Når jeg tænker tilbage, bilder jeg mig ind, at fårene både var større og kraftigere dengang end nu. Det var måske også tilfældet.

Jeg ved også, at alle fåreholdere dengang havde stalde, som de havde god brug for ikke mindst i læmmetiden. Der blev udsat nattevagter i denne tid, for de læmmende får krævede pasning, særlig når de holdtes sammen i en flok. De, der var mest ihærdige og

Køerne er hentet ned fra fjeldet til aftenmalkning, mens småbørnene ser til udenfor heget. I baggrunden roer og fårestalde.

omhyggelige, inddelte deres stald i flere båse og lod fårene lægge i disse. Fødslen fulgtes meget omhyggeligt, og det lykkedes mange gange at genoplive tilsyneladende dødfødte. Det var ikke noget særsyn at se lam anbragt under komfuret til optøning af de frostan-grebne ben. Værst syntes man dengang, det var, når moderfår døde af oppustning for-årsaget af for megen mælk.

Når lammene var i stand til at bruge deres ben, blev de og moderen sat uden for, men de skulle holdes under opsyn de første dage, for at de ikke skulle løbe for langt væk.

Henimod slutningen af maj begyndte klipningen. Dengang man gik i skole, sad man tit og længtes efter, at skoletiden var forbi, så man kunne gå fåredriverne imøde. Når flokken var stor, var spektaklet også derefter. Luften genlød af fårenes brægen. Endnu den dag idag føler jeg en kildrende fornemmelse, når jeg ser en brægende flok får, der er på vej ind i indhegningen, hvor klipningen foregår.

Når klipningen var overstået, og når lammene havde fået deres ejermærke i form af et snit i øret, blev flokken jaget ud, og så vandrede den hen til sit yndlingsopholdssted ude i naturen.

Sommeren gik. Efteråret stod for døren, og nu skulle slagtedyrene indsamles. Det var en tid fuld af store forventninger. Fåreholderen kunne selv regne ud, hvor mange penge

han kom til at tjene. Pengene skulle anvendes til indkøb af vinterforråd og af nødvendige ting, han gerne ville anskaffe sig. Han glemte heller ikke, at pengene skulle slå til et helt år, for der var ikke større fortjeneste før næste slagtning.

Når man havde udtaget de dyr, der enten skulle sælges eller slagtes til hjemmeforbrug, lod man resten slippe ud til overvintring. Så lod man fårene være i fred, indtil en for dårlig vinterperiode eller læmningen om foråret krævede opsyn og pasning af dyrene. – Sådant foregik et gammeldags fårehold, hvor fårene næsten udelukkende blev passet om foråret, og det er ikke så mærkeligt, at mange får omkom i strenge vintre eller under sydost-perioden, hvor de ofte sneede inde eller druknede ved højvande.

Siden indførelsen af den bestemte parringstid senere hen på efteråret er man gået bort fra den foran skildrede form for opsyn om foråret. Nu foregår læmningen fra slutningen af april til slutningen af maj. Men det kan trods alt ikke undgås, at en hel del får læmmer for tidligt. Det skal bemærkes, at vinteropsyn med dyrene er blevet mere effektivt, også fordi vintrene efter alt at dømme er blevet strengere end før. Selvfølgelig er vinteropsynet forskelligt de forskellige steder, og overalt er stalde og vinterfoder langt fra tilstrækkelige. Dette kan måske undre læserne; det er ikke desto mindre sandt. De allerfleste fåreholdere har ikke staldplads nok til deres får, alt i alt er der kun staldplads til $\frac{1}{3}$ af hele fårebestanden. De allerfleste plejer heller ikke at sikre sig tilstrækkeligt vinterfoder. Trods smertelige erfaringer på grund af denne efterladenhed går det desværre kun langsomt frem i den rigtige retning. Men man behøver dog ikke nære bekymring af den grund, for det er sin egen sag at gøre et jægerfolk til fåreholdere i løbet af en periode på kun 40 år.